

גיליון
מס' 219

מה בפרשה? ובהפטרות?

'מה?' לילדים - נושא פרסים
- בעמ' 7

עקבו אחר השינויים!!!

קראו והכירו ב-7 דקות!

פרשת משפטים

פרשה זו עוסקת בדינים רבים הנוגעים לחיי האיש הישראלי. בין היתר: דיני עבד עברי ואמה עברייה; דיני רוצח ורוצח בשוגג; דיני אדם המזיק; דיני ממון המזיק; מצווה להתדיין רק בבתי דין של תורה; חיובי השומרים; דין מפתח; מכשפה, מקלל הוריו ושוכב עם בהמה; אזהרה שלא לצער את החלשים וחיוב דאגה לרווחתם; מחויבות למשפט צדק; דיני שמיטה, שבת ושלושה רגלים; איסור בשר וחלב; הבטחת סיוע אלוקי בכניסה לארץ ישראל ואזהרה מהשפעה שלילית של יושבי הארץ על בני ישראל; הקרבת קורבן על ידי משה ועלייתו השמימה להוריד את הלוחות.

הפרשה פותחת במילים: **"ואלה! המשפטים אשר תשים לפניהם"**.

פרשתנו מונה חמישים ושלוש מצוות²

- עשרים ושלוש מצוות תעשה
- שלושים מצוות לא עשה

דיני עבדים עבריים

1. דיני עבד עברי (יציאה לחופשי בשנה השביעית למכירתו; חיוב האדון בפרנסת אשת העבד; היתר נישואין של עבד - נשוי בלבד - לשפחה כנענית בזמן עבדותו והותרת ילדיו מנישואין אלו ברשות האדון; רציעת אוזנו בדלת³ בית הדין במקרה ומסרב לצאת לחופשי, והישארותו כעבד עד שנת החמישים).
2. מצוות ייעוד אמה עברייה (האדון או בנו יכולים לקדש⁴ את האשה בהסתמך על הכסף ששולם עבור רכישתה וכעת מיעדים אותו לצורך זה באמירת: "הרי את מיועדת לי בכסף ששולם וכו'").
3. מצוות פדיון אמה עבריה (במידה והם לא חפצים לשאתה, מצווים הם לסייע לה לפדות את עצמה). אם לא נושא אותה האדון או בנו, והיא לא מסוגלת לפדות עצמה, מצווה האדון לשחררה בעת שהביאה סימני בגרות.
4. איסור מכירת אמה עבריה.

¹ רש"י (כא, א) מדגיש כי בכל מקום בו נאמר 'אלה' בא הדבר לפסול את מה שנאמר קודם. אך במקום שנאמר 'ואלה' (בהקדמת האות ו') בא הדבר להוסיף על מה שנאמר קודם לכן, כלומר אותם סמכות וכח של עשרת הדיברות כך הוא בשאר כל המצוות.
² ישנם עוד פרטי דינים רבים שלא נכללו במניין המצוות, ומחמת מחמת אריכות העניינים שבכל מצוה ומצוה, לא שילבתי אותם בגיליון זה.
³ אוזן ששמעה בהר סיני: "לא תגנוב" והלך האדם וגנב, שמעה "כי לי בני ישראל עבדים" והלך אותו אדם ומכר עצמו לעבד, תירצע. דלת ומזוזה שהיו עדים בצרים בעת שדלג ה' על בתי ישראל באומרו "כי לי בני ישראל עבדים" - עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך אותו אדם ומכר עצמו לעבד, ירצע בפניהם (רש"י שם, ו).
⁴ ספר החינוך (מצווה מג) מבאר כי היות והסיבה למכירתה על ידי אביה היא מצבה הכלכלי של המשפחה, מצווה האדון לרחם עליה ולשאת אותה לאשה ולרוממה.

5. איסור להפחית בהיקף אספקת שאר (מזון), כסות ועונה (תשמיש) לאמה במקרה ונשא אשה נוספת עליה.

עונשי בית דין

6. מצות בית דין: מיתת חנק (עונש על הריגת אדם).

7. איסור הכאת או קללת הורים ועונש מוות על העובר (חנק בהכאה - דווקא כשיצא דם, סקילה בקללה).

דיני נזקי אדם ורכוש

8. דיני קנסות (תשלומי צער, ריפוי, בושת (קושי רגשי להסתובב כעת בגוף פגוע) ושבתי (אבטלה) לאדם הניזוק מאדם אחר).

9. מצוות בית דין: מיתת סייף (באדם שהיכה והרג את עבדו/שפחתו הכנעניים).

10. דין נזקי שור תם (שלא אמור בעליו להקפיד להיזהר בשמירתו, שעדיין לא הורגל להזיק. במקרה זה משלם בעליו חצי נזק) ושור מועד (שנגח שלושה פעמים ואמור בעליו להקפיד על שמירתו, שאז משלם נזק שלם).

11. איסור אכילת שור הנסקל (מדובר בשור שהרג אדם, וקודם שנסקל, קדם בעליו ושחטו).

12. דין נזקי בור.

13. דיני הגנב (תשלומי כפל; תשלומי ארבעה וחמישה אם גנב בעל חי ושחטו; היתר להורגו אם בא במחתרת (בהיחבא) מאחר ולקח סיכון שייתפס; מכירתו לעבדות אם אין לו מה להחזיר).

14. דין נזקי שן (היזק בהמה דרך הנאתה, לדוגמה אכלה פירות) ורגל (היזק הבהמה דרך הילוכה הרגיל, ולא שהתכוונה להזיק).

15. דין נזקי אש (אש שהייתה תחת אחריותי, והתפשטה הלאה והזיקה).

דיני השומרים

16. דין שומר חנם (פטור על כל נזק שאירע לפיקדון, מלבד מקום שפשע בידיים בשמירתו).

17. דיני טוען ונטען (שבועת השומרים שלא פשעו בשמירה).

18. דין שוכר (לדעת רבי מאיר דינו כשומר חנם ולכן חייב רק במקום שפשע, לדעת רבי יהודה דינו כשומר שכר ולכן חייב גם אם נגנב או אבד).⁵

19. דין שואל (חייב אפילו במקום שאירע אונס).

לקט דינים - זהירות ביחס לזולת

20. דין מפתה (חייב לשאת את הנערה, ואם אביה מסרב לכך עליו לשלם לה פיצוי כספי).

21. איסור החייאת מכשפה.

22. איסור אונאת גר בדברים (הכרת העובדה שקשה לו, ואנו עצמנו היינו גרים בארץ מצרים ומכירים את התחושה).

23. איסור אונאת גר בממון (איסור גזלה נוסף על האיסור האמור בכל גזלה. זאת בשל היותו במצב רגיש יותר, מאחר ואין מי שידאג לו).

24. איסור עינוי אלמנה ויתום (מאחר ואין מי שידאג להם, צערם גדול. וכשיתפללו לה, ישמע לקול שוועתם).

25. מצוות הלואה לעני (גדולה ממצות צדקה מאחר וכך אני מאפשר לו להגיע לעצמאות כלכלית, ולא להזדקק לחסדי זרים).

⁵ בבא מציעא פ:

26. איסור תביעת חוב כאשר אין ללווה מהיכן לשלם (ואף לקיחת משכון תלויה בכך שיכול להסתדר ללא זה. לדוגמא, אם לקחת את השמיכה שלו כמשכון, עליך להחזיר לו כל ערב).
27. איסור התעסקות בעסקי ריבית (רק בהלוואה לישראל אחר - אך מותר להלוות לגוי).

איסור קללה

28. איסור קללת דיין.
29. איסור קללת אלוקים (אפילו בכינוי בלבד).⁶
30. איסור קללת נשיא (ראש הסנהדרין, בנוסף על איסור קללתו כדיין).

לקט דינים

31. איסור שינוי סדרי תרומות ומעשרות.
32. איסור אכילת טריפה (בעל חי שהיה בו מום שהעשוי להביא למותו, ולכן אסור באכילה).⁷
33. איסור שמיעת לשון הרע.

דיני הדיינים

34. איסור עדות של אדם פסול.
35. איסור השתתפות עם עושי רע⁸/דין הטיה לכף זכות בדיני נפשות.
36. איסור הסתמכות על דיין אחר בדיני נפשות/סדרי הדין בדיני נפשות.
37. מצוות פסיקת הדין על פי דעת רוב הדיינים.
38. איסור רחמים על עני בדין.
39. מצוות עזרה לעמית בהרמת משא ופריקתו (הפסוק מביא דווקא דוגמה של 'חמור שונאך', שאדם מצווה לשבור מידותיו ולקיים חסד למרות שקשה לו).
40. איסור עיוות משפטו של אדם רשע.
41. איסור פסיקת דין על פי השערות.
42. איסור לקיחת שוחד (שלא יגרום לדיין לשנות את הפסיקה בהתאם לרצון זה שנתן לו).

שביתה בשבת ובשמיטה

43. מצוות שמיטת קרקעות (הפקרת הקרקע ואי עבודתה בשנה השביעית).
44. מצוות שביתה ביום השבת (הכוללת שביתה בהמתו וכל הכפופים לו).

לקט דינים

45. איסור שבועה באלוהים אחרים.
46. איסור הדחת אחרים לעבוד עבודה זרה.
47. מצוות עלייה לרגל לבית ה'.⁹
48. איסור שחיטת פסח כאשר יש חמץ ברשות האדם.
49. איסור הלנת אמורי הפסח (הותרת אברי הקורבן הפנימיים, מעבר לעלות עמוד השחר של יום ט"ו ניסן).

⁶ רמב"ן (כב, כז) על פי הגמרא (סנהדרין כג).

⁷ התורה מצווה לתת את בשר הטרפה לכלב, כשכר על כך ששתקו הכלבים ולא נבחו בעת יציאת בני ישראל ממצרים (רש"י כב, ל).

⁸ הספורנו (כג, א) מביא את הגמרא (סנהדרין פרק 'זה בורר') המספרת על אנשי ירושלים שלא היו חותמים על שטר עם אדם שאינם מכירים.

⁹ הספורנו (שם, טו) מבאר על המילים 'את חג המצות תשמור...' למועד חודש האביב, כי יש חיוב לוודא שחג הפסח ייצא בתקופת האביב. דבר זה ייעשה על ידי עיבור השנים (הוספת חודש אדר ב').

50. מצוות הבאת ביכורים משבעת המינים (הפירות הראשונים שהבשילו, שהם חביבים לאדם, מצווה להביא לבית ה').

51. איסור בישול בשר וחלב (איסור זה נאמר בתורה פעמיים נוספות, להוסיף איסור אכילה והנאה).

52. איסור כריתת ברית עם שבעת עמי כנען ועם עובדי עבודה זרה.

53. איסור 'לא תחונם' (נתינת חן) - ישיבת עובדי עבודה זרה בארץ ישראל, נתינת מתנה להם או סיפור בשבחם.

הקב"ה מורה כי נאמנות העם לה' תזכה אותם בפרנסה, בריאות וביטחון. ומבטיח כי יגרש מפניהם את יושבי ארץ ישראל באופן הדרגתי.¹⁰

הפרשה מסיימת בהוראת הדינים לעם על ידי משה רבינו, קבלתם על ידם (נעשה ונשמע) וכתובת הדברים על ידיו. בניית ומזבח, הקרבת קורבן על ידי משה רבינו ועלייתו לשמים לשם קבלת לוחות הברית.¹¹

מסר מהפרשה

הפרשה עוסקת במצוות רבות, חלקן עשה וחלקן לא תעשה. לעיתים אנו עלולים לחשוב שמצוות עשה חשובות יותר, אך שתיהן יחד הכרחיות לקיום קשר תקין עם הקב"ה.

מצוות לא תעשה אינן רק מגבלות, אלא כלים לטהר את נפשנו ולשמור עליה מפני טומאה. כאשר אנו נמנעים מלעשות את הדברים האסורים, אנו מתקדמים רוחנית ונעשים ראויים יותר לקיים את מצוות עשה.

מצוות עשה הן הביטוי החיובי של רצון ה', אך הן מתאפשרות בצורה הטובה ביותר כאשר אנו נקיים וטהורים. בדומה לכלי נקי שבו אנו יכולים להניח דבר יקר, כך גם נפש טהורה מאפשרת לנו לקיים את מצוות עשה מתוך שמחה וחיבור אמיתי.

לכן, עלינו להוקיר את שתי קבוצות המצוות ולשאוף לקיימן בשלמותן. רק כך נוכל להתקרב אל ה' ולחיות חיים מלאי משמעות.

¹⁰ אם יצאו מן הארץ כל הגויים בזמן קצר, יתרבו חיות השדה באופן ניכר, לפני שיספיקו בני ישראל להתיישב בה.
¹¹ עלייתו של משה לשמים הייתה לצורך לימוד התורה, ואירעה אם כן קודם לציווי המצוות המפורטות לעיל. דבר זה הינו בהתאם לכלל שאמר רש"י בפרשת יתרו (ד, יג), שאין מוקדם ומאוחר בתורה. כלומר סדר הבאת אירועים בתורה אינו בהכרח סדר כרונולוגי.

הפטרת משפטים

ההפטרה¹² עוסקת בקריאה לעם ישראל לשלוח את העבדים העבריים לחפשי; העבדים נכבשים שוב והעונש הצפוי לעם ישראל על כך; ציווי ירמיהו להביא מבני רכב ולהשקותם יין, וסירובם עקב ציווי אביהם; המוסר הראוי להילמד מהם לציות לדבר ה'; העונש הצפוי לעם, והברכה לבני רכב; קיום הבטחות ה' תלוי בקיום הברית והתורה.

ה' מתנבא לירמיהו בעקבות גזירת המלך צדקיהו לאנשי ירושלים לשחרר את עבדיהם העבריים עם מלאות שש שנים.¹³ בתחילה מקבלים על עצמם לעשות כן, ובהמשך מתחרטים ומחזירים את העבדים והשפחות בכוח לשליטתם.

ירמיהו מזכיר לעם כי בעת שהוציאם ה' "מארץ מצרים מבית עבדים" הורה להם על שחרור עבד ואמה עבריים בהגיע שנת השמיטה והנה "לא שמעו אבותיכם אליי ולא הטו את אוזנם". שבתם בתשובה והתחייבתם בבית המקדש "לקרוא דרור איש לרעהו" ולאחר מכן חיללתם את שמי בהפרת ההתחייבות.

"לכן כה אמר ה'", מאחר "ולא שמעתם אליי לקרוא דרור איש לאחיו" אני משחרר אתכם ממני ומפקיר אתכם למוות ופחד מכל "ממלכות הארץ".

את מנהיגי העם "וכל עם הארץ" שעברו בין בתרי העגל¹⁴ והתחייבו לשחרור עבדים,¹⁵ ולא עמדו בהבטחה זו, אתן "ביד אויביהם וביד מבקשי נפשם והייתה נבלתם למאכל לעוף השמיים ולבהמת הארץ". את צדקיהו המלך ושריו אתן "ביד אויביהם" ובהם הבבליים שכבר עזבו את העיר מחשש שיעזרו המצרים לעם ישראל. אך כעת, ישוּבו להילחם על ירושלים "ולכדוה ושרפוה באש ואת הרי יהודה אתן שממה מאין ישב".¹⁶

ירמיהו ממשיך ומתנבא. בימי המלך "יהויקים בן יאשיהו" אמר לי ה', לך אל בני יונדב בן רכב,¹⁷ תביא אותם אל אחת מלשכות בית המקדש ותנסה להשקותם יין. ירמיהו לוקח את כולם לבית המקדש "אל לשכת בני חנן בן יגדליהו איש האלוקים" שהייתה ממוקמת על יד לשכת השרים, מעל לשכת "מעשיהו בן שלם שומר הסף". נתתי לפניהם גביעי יין וכוסות וביקשתי שישתו אך הם סירבו באומרם כי "יונדב בן רכב אביר" ציווה לזרעו שלא ישתו יין לעולם, ושלא ישתקעו ישיבת קבע¹⁸ בארץ אלא "באוהלים תשבו כל ימיכם" ובכך אם תבוא צרה תעזבו בקלות¹⁹ ו"תחיו ימים רבים". כדברי "אבינו" כן עשינו ורק מפחד נבוכדראצר, הכשדיים ואנשי ארם התיישבנו בירושלים.

ה' מורה לירמיהו להורות לעם ישראל ללמוד מוסר מבני יהונדב בן רכב ששמרו בקפידה את מורשתם, בעוד עם ישראל לא שומע לדברי ה' ביד הנביאים לשוב תשובה ולעזוב עבודה זרה, ובכך "שבו אל האדמה אשר נתתי לכם ולאבותיכם" אך אתם "לא הטיתם את אוזניכם ולא שמעתם אלי".

מאחר ובשונה מבני יהונדב ששמרו מורשתם, עם ישראל לא שומע בקול ה', "כה אמר ה' אלקי צבאות אלקי ישראל הנני מביא אל יהודה ואל כל יושבי ירושלים את כל הרעה אשר דברתי עליהם".

¹² אשכנזים וספרדים: ירמיהו לד, ח – לד, כב; לג, כה-כו. תימנים: ירמיהו לד, ח – לה, יט

¹³ מצודות דוד לד, ח

¹⁴ בעבר הרחוק היה נהוג כי בעת כריתת ברית בין שני צדדים, חותכים בעל חיים לשניים, ועוברים בין הבתרים – החלקים – כסימן להתחייבות.

¹⁵ מהר"י קרא לד, יז

¹⁶ מהר"י קרא מביא ביאור נוסף (וכן רש"י שם, שם): עשיתם ברית לזרעו של מי שישחרר את עבדיו בשנה השביעית.

¹⁷ סיום ההפטרה למנהג האשכנזים והספרדים – מלבד תוספת כאמור בהערה 127

¹⁸ מזרעו של יתרו (מצודות דוד לה, ב)

¹⁹ מהר"י קרא (שם, שם) מבאר שדירת קבע מרחיבה דעתו של אדם ועליהם לנהוג באבלות כאשר יודעים שחורבן הבית קרב ובא.

¹⁹ מצודות דוד ורד"ק לה, ז

ל"בית הרכבים" מבטיח ירמיהו בשם ה' כי בשכר "אשר שמעתם על מצוות יהונדב אביכם ותשמרו את כל מצוותיו ... לא יכרת²⁰ איש ליהונדב בן רכב עמד לפני כל הימים".

ההפטרה מסיימת²¹ בהבטחת ה' כי באותה מידה שלא תתבטל הבטחתו על מציאות היום והלילה והימצאות שמים וארץ, כך גם לא ימאס בזרע אבות האומה, דבר שיתבטא בהשבת העם מגלותם והחזרת מלכות בית דוד.²²

מה הקשר בין ההפטרה לפרשה?

בפרשת השבוע מצווים בני ישראל את פרשת 'עבד עברי', המגדירה לאדם את הדרך בה ינהג ביחס לעבדו ואמתו העבריים, ומחייבת אותם לשחררם עם הגיע שנת השמיטה. בהפטרה נוזף ירמיהו בעם ישראל ומנהיגיו על כך שלמרות התחייבותם המחודשת בימי צדקיהו, לא שומרים על הלכה זו, וממשיכים להחזיק בעבד והאמה העבריים גם מעבר לשש השנים המותרות להם.

²⁰ מצודות דוד (לו, יט) יושבים בסנהדרין ומורים מדברי תורה. ביאור נוסף: יראי שמיים, לא גלו על ידי נבוכדראצר (חורבן בית ראשון) ולא החריבם טיטוס (חורבן בית שני).

²¹ תוספת שני פסוקים למנהג האשכנזים והספרדים.

²² מצודות דוד לג, כו

'מהפי'

לילדים

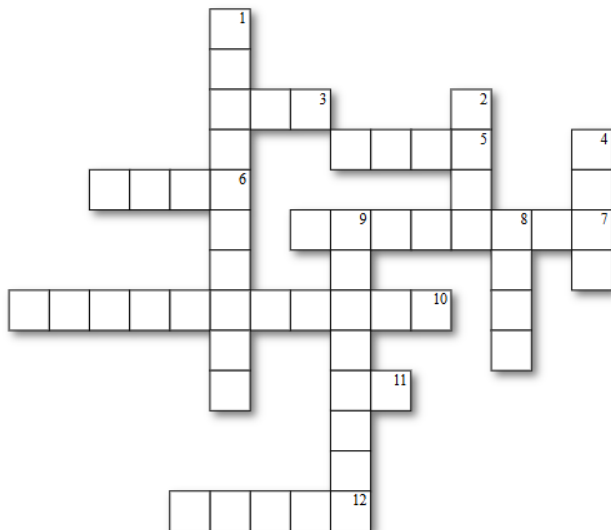
חידות לפרשת משפטים

1. מה עונשו של עבד עברי שלא רוצה לצאת לחירות? מדוע? (כא, ו)
2. מהיכן למדנו את הדין "הבא להורגך, השכם להורגו"? (כב, א)
3. כיצד נקרא בפרשתנו איסור הלוואה בריבית? מדוע? (כב, כד)
4. מהיכן למדים שהקב"ה משלם שכר לכל ברייה על מעשיה? (כב, ל)
5. איזה בעל חי נלחם בפרשתנו? (כג, כח)

בכל שבוע יוגרלו 20 ש"ח במשתתפים:

- הקראת כל החידות בשולחן שבת וקיום שיח משותף **אז**
- מענה על 2 חידות בשולחן שבת ללא עזרה (אם ילד אחד מקריא, והאחים עונים, כולם זכאים להשתתף בהגרלה)

בכל שבוע תתקיים הגרלה נוספת על 40 ש"ח בין הפותרים את התשבץ.

תשובות יש לשלוח עד יום
שני בשעה 20:00 לכתובת
yaakovkatz1989@gmail.com

מזל טוב לזוכים:

עלון מס' 218

שמוליק ברוק, בית שמש (תשבץ)
אילה רוזנקרנץ, ביתר עלית (חידון)
יישר כוח לעונים!!

מאונך	מאוזן
1. משה רבינו היה בהר _____	3. בשר טרף אנו זורקים ל _____
2. אדם שגנב בקר ומכר או שחט אותו, ישלם פי _____ (כתיב חסר)	5. בו עושים חור באוזן העבד שלא רוצה לצאת
4. מדבר שקר _____	6. השוחד _____ (כתיב חסר)
8. גנב רכוש משלם פי _____ (כתיב חסר)	7. באיזו תקופה צריך לחגוג את חג הפסח
9. גבול הארץ הוא מים סוף ועד _____	10. מה דין אדם שפגע בשנן עבדו
	11. כמה שנים עובד עברי לכל היותר
	12. לא תחיה _____

בשעה טובה ובס"ד
יצא לאור חלק של
ספרי 'מה
בפרשה?' על ספר
שמות.

להזמנות
(בראשית/שמות)
ניתן לפנות למחבר

צאת השבת	כניסת השבת	
18:08	16:55	ירושלים
18:09	17:13	תל-אביב
18:08	17:11	חיפה
18:10	17:15	באר שבע
18:09	17:14	בית שמש
18:12	17:14	עזה
18:06	17:08	לבנון

למעלה מ-1000 איש

ברחבי הארץ יקראו בשבוע
הבא את המודעה שלך!!!
לפרסום, צור קשר עם
המחבר.

עלון זה מוקדש:

להצלחת:

- יהודה לייב בן
רות מרים
- מרים מאטל בת
מיכל

הנציחו את יקיריכם
או הקדישו להצלחה
בכל העניינים, החל
מ-180 ₪

לקבלת העלון והנצחות פנו
למחבר:
yaakovkatz1989@gmail.com

0527145013

שבת שלום